

ZAGADNIENIE PRAWNE

W sprawie z wniosku wierzyciela o ogłoszenie upadłości dłużnika z urzędu na skutek zażalenia dłużnika na postanowienie Sądu Rejonowego z dnia 16.10.2013 r.

czy wierzycielem uprawnionym do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości wymienionym w art. 20.1 prawa upadłościowego i naprawczego jest również wierzyciel rzeczowy, który nie posiada względem dłużnika żadnego roszczenia osobistego, a jedynie dysponuje ograniczonym prawem rzeczowym (hipoteką) na nieruchomości stanowiącej własność tego ostatniego?

Uzasadnienie

Zaskarżonym postanowieniem Sąd Rejonowy, uwzględniając wniosek wierzyciela D. AG, ogłosił upadłość B. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w W. obejmującą likwidację majątku dłużnika.

Dłużnik w odpowiedzi na wniosek wskazywał, że wnioskodawcy nie przysługuje legitymacja do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości z uwagi na to, że ten ostatni nie jest jego wierzycielem osobistym, a jedynie hipotecznym.

Sąd Rejonowy ustalił, że dłużnik B. spółka z o.o. jest niewypłacalny w rozumieniu art. 11 ust. 1 i 2 puin. Spółka jest dłużnikiem rzeczowym (hipotecznym) wobec wierzyciela D. AG w zakresie kwoty 75.422.499,77 euro to jest ok. 330.000.000,00 zł i tym samym D. AG jako wierzyciel może wystąpić z wnioskiem o ogłoszenie upadłości dłużnika. Zdaniem Sadu I instancji wierzyciel D. AG w sposób jednoznaczny i nie budzący wątpliwości wykazał swoją legitymację i tym samym jako wierzyciel rzeczowy ma uprawnienie do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości dłużnika rzeczowego, bez względu na okoliczność czy jest wierzycielem pieniężnym

czy też jest wierzycielem niepieniężnym, ani czy jego roszczenie jest wymagalne czy też nie.

W zażaleniu na postanowienie o ogłoszeniu upadłości dłużnik zarzucił sądowi pierwszej instancji m.in. odmowę uznania zarzutu braku legitymacji czynnej po stronie wnioskodawcy do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości i wskazał na zarzut:

naruszenia art. 20 w zw. z art. 1 ust. 1 pkt 1 lit. a) prawa upadłościowego i naprawczego poprzez jego błędną wykładnię polegającą na nieprawidłowym przyjęciu, że podmiotem uprawnionym do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości na gruncie art. 20 prawa upadłościowego i naprawczego jest również wierzyciel rzeczowy nieposiadający względem dłużnika żadnego roszczenia osobistego, a jedynie dysponującym ograniczonym prawem rzeczowym (hipoteką), którego charakter i zakres zostały wyznaczone normą prawną z art. 65 ust. 1 ustawy o księgach wieczystych i hipotece, podczas gdy w świetle całokształtu regulacji prawa upadłościowego i naprawczego, w tym w szczególności w świetle celu postępowania upadłościowego wyrażonego wprost w ustawie, tj. wspólnego dochodzenia roszczeń przez wierzycieli od niewypłacalnego dłużnika, jak również z uwagi na charakter i zakres ograniczonego prawa rzeczowego w postaci hipoteki określony art. 65 ust. 1 ustawy o księgach wieczystych i hipotece — legitymacja czynna do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości nie przysługuje podmiotowi, który jest jedynie uprawniony z tytułu zabezpieczenia rzeczowego cudzego długu w postaci hipoteki ustanowionej na nieruchomościach wchodzących w skład majątku spółki, a więc uprawnienie tego rodzaju podmiotu – po uzyskaniu dalszego tytułu wykonawczego przeciwko spółce — może co najwyżej przyjąć postać egzekucji skierowanej wyłącznie do przedmiotu zabezpieczenia, zaś dłużnik w żadnej mierze nie jest obowiązany do zapłaty kosztem własnego majątku za wyjątkiem obowiązku znoszenia egzekucji skierowanej do przedmiotu zabezpieczenia i możliwością zapłaty celem wstrzymania/uniknięcia egzekucji z przedmiotu obciążenia;

naruszenia art. 189 prawa upadłościowego i naprawczego poprzez jego błędną wykładnię, a w konsekwencji niewłaściwe zastosowanie, polegającą na przyjęciu, że desygnat pojęcia „wierzyciel” z art. 189 prawa upadłościowego i naprawczego jest tożsamy z desygnatem pojęcia „wierzyciel” z art. 20 prawa upadłościowego i naprawczego, podczas gdy ustawodawca wyraźnie rozróżnił dwie

fazy postępowania upadłościowego, tj. postępowanie w przedmiocie ogłoszenia upadłości (tzw. wstępną fazę kwalifikacyjną) oraz właściwe postępowanie upadłościowe, w konsekwencji czego nie sposób uznać, że definicja wierzyciela skonstruowana na potrzeby toczącego się już po ogłoszeniu upadłości właściwego postępowania upadłościowego znajduje wprost zastosowanie na wcześniejszym etapie, tj. przy ocenie legitymacji czynnej do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości, co dopiero skutkuje wszczęciem postępowania w przedmiocie ogłoszenia upadłości, a tym samym nierozróżnienie pojęć „wierzyciel w postępowaniu w przedmiocie ogłoszenia upadłości” oraz „wierzyciel upadłościowy”;

naruszenia art. 20 prawa upadłościowego i naprawczego w zw. z art. 923 k.p.c. i w zw. z art. 65 ust. ustawy o księgach wieczystych i hipotece poprzez jego błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że wezwanie przez komornika dłużnika rzeczowego, wskutek wniosku wierzyciela rzeczowego o wszczęcie egzekucji z nieruchomości, do zapłaty długu w ciągu 2 tygodni pod rygorem przystąpienia do opisu i oszacowania nieruchomości świadczy o tym, że dłużnik rzeczowy nie tylko jest zobowiązany do znoszenia egzekucji z przedmiotu hipoteki, ale także do spełnienia świadczenia pieniężnego na rzecz wierzyciela rzeczowego, podczas gdy przepis art. 923 k.p.c. ma charakter czysto proceduralny i po pierwsze, w żadnym zakresie nie modyfikuje obowiązku po stronie dłużnika rzeczowego przewidzianego w art. 65 ust. 1 ustawy o księgach wieczystych i hipotece., a po drugie, nie kreuje po stronie dłużnika rzeczowego zobowiązania do spełnienia jakiegokolwiek świadczenia w świetle przepisów prawa materialnego — poza roszczeniem określonym treścią art. 65 ust.1 ustawy o księgach wieczystych i hipotece — lecz ma jedynie charakter instrumentalny i służy realizacji prawa wynikającego z hipoteki, po trzecie w końcu, rzeczony przepis potwierdza jedynie po stronie dłużnika rzeczowego możliwość dokonania zapłaty, której skutkiem materialnoprawnym będzie m.in. nabycie praw wskazanych w art. 518 § 1 pkt 1 k.c. (wstąpienie w prawa zaspokojonego wierzyciela wskutek „zapłaty cudzego długu”, a nie długu własnego, jak to rażąco błędnie i z obrazą powyższego wskazał i ustalił Sąd meriti)

Przy rozpoznawaniu zażalenia powstało zagadnienie prawne budzące poważną wątpliwość, a mianowicie czy podmiotem uprawnionym do

złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości na gruncie art. 20 prawa upadłościowego i naprawczego jest również wierzyciel rzeczowy, który nie posiada względem dłużnika żadnego roszczenia osobistego, a jedynie dysponuje ograniczonym prawem rzeczowym (hipoteką) ?

Rozstrzygnięcie tego zagadnienia jest niezbędne do rozpoznania zażalenia dłużnika w niniejszej sprawie. Pozwoli bowiem na ocenę, czy wierzyciel D. AG miał uprawnienie do złożenia w niniejszej sprawie wniosku o ogłoszenie upadłości B. sp. z o.o.

Przedstawione w zażaleniu argumenty przemawiałyby za przyjęciem stanowiska, że wierzyciel hipoteczny, któremu nie przysługuje wierzytelność osobista wobec dłużnika hipotecznego, takiej legitymacji nie posiada.

Te argumenty to fakt, iż wierzyciel rzeczowy nieposiadający względem dłużnika żadnego roszczenia osobistego, a jedynie dysponującym ograniczonym prawem rzeczowym (hipoteką), jedynie jest uprawniony z tytułu zabezpieczenia rzeczowego cudzego długu w postaci hipoteki ustanowionej na nieruchomościach wchodzących w skład majątku dłużnika hipotecznego. Z kolei dłużnik hipoteczny, po uzyskaniu dalszego tytułu wykonawczego przeciwko niemu, jest tylko zobowiązany do znoszenia egzekucji z przedmiotu hipoteki, a nie do spełnienia świadczenia pieniężnego na rzecz wierzyciela rzeczowego. Wierzyciel może kierować egzekucję wyłącznie do przedmiotu zabezpieczenia określonego hipoteką, zaś dłużnik w żadnej mierze nie jest obowiązany do zapłaty wierzycielowi należności osób trzecich, mających charakter wierzytelności osobistych, kosztem własnego majątku, za wyjątkiem obowiązku znoszenia egzekucji skierowanej do przedmiotu zabezpieczenia i możliwością zapłaty celem wstrzymania/uniknięcia egzekucji z przedmiotu obciążenia. Roszczenie wierzyciela rzeczowego określa tylko treść art. 65 ust.1 ustawy o księgach wieczystych i hipotece.

Przychylając się do stanowiska skarżącego, należałoby wziąć pod uwagę także wykładnię celowościową ustawy prawo upadłościowe i naprawcze. Ustawa ta ma na celu ochronę wierzycieli, których roszczenia wobec dłużnika są zagrożone brakiem wypłacalności po jego stronie. Tymczasem wierzyciel hipoteczny swoje roszczenia ma zabezpieczone hipotecznie. Skarżący powołuje opinię Maurycego

Allerhanda, który twierdził, że nie może żądać ogłoszenia upadłości wierzyciel, gdy dłużnik nie odpowiada mu osobiście, lecz tylko pewnymi przedmiotami. W takiej sytuacji może on bowiem żądać zaspokojenia wyłącznie z oznaczonego przedmiotu, a nie z całego majątku. Wierzyciel taki nie jest narażony na szkodę wskutek tego, że się nie ogłasza upadłości, gdyż jego prawo do zaspokojenia z pewnego przedmiotu nie zostaje naruszone wskutek prowadzenia egzekucji przez innych wierzycieli z tego samego przedmiotu, a on sam z innego majątku nie może być zaspokojony. Sytuacja taka zachodzi m.in. wtedy, gdy wierzytelność, przysługująca do innej osoby, jest hipotecznie zabezpieczona na majątku dłużnika.

Za odmiennym poglądem, uznającym legitymację wierzyciela hipotecznego do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości dłużnika rzeczowego przemawiają z kolei argumenty wskazywane w uzasadnieniu postanowienia Sądu Rejonowego i powoływane przez wierzyciela. Wierzyciel wskazuje przede wszystkim na wykładnię literalną art.20 i 189 prawa upadłościowego i naprawczego. Zgodnie z brzmieniem pierwszego z tych przepisów wniosek o ogłoszenie upadłości może zgłosić dłużnik lub każdy z jego wierzycieli, z kolei zgodnie z art.189 wierzycielem w rozumieniu ustawy jest każdy uprawniony do zaspokojenia z masy upadłości. Ustawodawca nie wskazuje zatem wprost, że pewna kategoria wierzycieli, w szczególności rzeczowych, jest wyłączona spod działania wskazanych wyżej przepisów. Ponadto wierzyciel podniósł, że obciążony rzeczowo składnik majątku wchodzi w skład masy upadłości, a tryb zaspokojenia, w którym wierzyciel uzyskuje zaspokojenie swojej wierzytelności z masy upadłości, jest prawnie obojętny. Obejmuje on m.in. podział sum uzyskanych ze sprzedaży poszczególnych składników masy upadłości obciążonych ograniczonymi prawami rzeczowymi. Z przepisu art.189 prawa upadłościowego i naprawczego wynika nadto, że wierzycielem jest także podmiot, którego wierzytelność nie wymaga zgłoszenia, a z kolei art.236 ust.2 tego prawa wskazuje, że zabezpieczone hipotecznie wierzytelności nieosobiste upadłego umieszcza się na liście z urzędu.

Z wyżej wymienionych względów można zatem uznać, że wierzyciel hipoteczny uprawniony jest do zaspokojenia ze środków uzyskanych ze sprzedaży – zabezpieczonych na jego rzecz, nieruchomości, które wejdą w skład masy upadłości, a zatem jest wierzycielem w rozumieniu art.189 prawa upadłościowego i naprawczego.

Z tych wszystkich względów Sąd Okręgowy z mocy art.390 § 1 kpc postanowił przedstawić Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia wskazane wyżej zagadnienie prawne.

/km/